PHASELIS

Disiplinlerarası Akdeniz Araştırmaları Dergisi
Journal of Interdisciplinary Mediterranean Studies

Issue V (2019)

Q. Labienus Parthicus'un MÖ 40/39 yılında Mylasa'yı Yıkması ve Kentin Yeniden İmar Süreci Üzerine Değerlendirmeler

Reconsiderations on the Destruction of Mylasa in 40/39 BC by Q. Labienus Parthicus and on Its Consequent Restoration Process

Muzaffer DEMİR

<https://orcid.org/0000-0000-0001-7270-2317>

The entire contents of this journal, *Phaselis: Journal of Interdisciplinary Mediterranean Studies*, is open to users and it is an 'open access' journal. Users are able to read the full texts, to download, to copy, print and distribute without obtaining the permission of the editor and author(s). However, all references to the articles published in the e-journal *Phaselis* are to indicate through reference the source of the citation from this journal.

Phaselis: Journal of Interdisciplinary Mediterranean Studies is a peer-reviewed journal and the articles which have had their peer reviewing process completed will be published on the web-site (journal.phaselis.org) in the year of the journal's issue (e.g. Issue IV: January-December 2018). At the end of December 2018 the year's issue is completed and Issue V: January-December 2019 will begin.

Responsibility for the articles published in this journal remains with the authors.

Citation M. Demir "Q. Labienus Parthicus'un MÖ 40/39 yılında Mylasa'yı Yıkması ve Kentin Yeniden İmar Süreci Üzerine Değerlendirmeler". *Phaselis* V (2019) 175-196.
<http://dx.doi.org/10.18367/Pha.19012>

Received Date: 26.02.2019 | Acceptance Date: 22.05.2019

Online Publication Date: 19.07.2019

Editing Phaselis Research Project
www.phaselis.org

Q. Labienus Parthicus'un MÖ 40/39 yılında Mylasa'yı Yıkması ve Kentin Yeniden İmar Süreci Üzerine Değerlendirmeler

Reconsiderations on the Destruction of Mylasa in 40/39 BC by Q. Labienus Parthicus and on Its Consequent Restoration Process

Muzaffer DEMİR *

Öz: Q. Labienus, MÖ 42 yılında Philippi Savaşı başlamadan önce hali hazırda merhum C. Pompeius Magnus'un taraftarlarını destelemekte olan Parth kralı II. Orodes'ten daha fazla askeri destek almak için Parth sarayına gönderilmişti. Ancak Labienus, G. Cassius Longinus ve M. Iunius Brutus'un bu savaşta yenilmesi üzerine Parth sarayına sığınmak zorunda kaldı. Bunun üzerine II. Orodes, MÖ 41 yılı sonları veya MÖ 40 yılı başlarında Labienus'un hırslı karakterinden faydalanmak istedi ve onun oğlu Pacorus ile birlikte Roma'nın Syria eyaleti içlerine kadar uzanan şiddetli bir saldırı başlatmasını sağladı. Labienus bununla da yetinmeyip Küçük Asia içlerinde Kilikia, Karia, Ionia, Lydia ve hatta Phrygia bölgelerinin bazı kesimlerindeki kentleri ve tapınakları fethetme ve yağmalama harekâtına girişti. MÖ II. yüzyılın ilk yarısından itibaren Roma ile iyi ilişkiler içinde olduğu görülen Mylasa, Labienus'un MÖ 40 yılında talan ettiği kentler arasında en çok yıkıma uğrayanlardan birisi oldu. Biz bu çalışmamızda Labienus'un aldığı kararlarının sebeplerini ve sonuçlarını Mylasa'nın yıkımı örneği bazında açıklamaya çalışacağız.

Anahtar sözcükler: Quintus Labienus Parthicus, Karia, Mylasa, Parthia, Roma.

Abstract: Before the war of Philippi in 42 BC, Q. Labienus had already left for Parthia in order to get more military support from Orodes II, the Parthian king, as the king was already contributing to the followers of the deceased C. Pompeius Magnus. But G. Cassius Longinus and M. Iunius Brutus were defeated at this war. As a result of this defeat, Labienus had to take refuge in Parthia. Late in 41 or early in 40 BC Orodes II made use of the ambitions of Labienus and along with his son Pacorus he enabled them to embark upon an unusually vigorous and penetrative irruption in the Roman province of Syria. Yet the ambitions of Labienus went further to conquer and plunder some of the cities and the temples of Cilicia, Caria, Ionia, Lydia and even as far as some parts of Phrygia. Mylasa, which was in good relations with Rome starting from the first half of second century BC, was one of the cities worst affected by the invasions of Labienus in 40 BC. In this study, we shall strive to explain the reasons of the decisions of Labienus and its results by concentrating on the case of his devastation of Mylasa.

Keywords: Quintus Labienus Parthicus, Caria, Mylasa, Parthia, Rome

Roma, cumhuriyetin iç savaş dönemlerinden itibaren İmparatorluk boyunca, zafer kazanan hırslı komutanların *auctoritas*, yani siyasi itibar ve nüfuzlarını artırdıkları bir devlet yapısına sahip olmuştur. Bu çerçevede siyasi hırsı olan komutanların fırsatını bulduklarında güç ve itibar

* Prof. Dr., Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, MUĞLA. dmuzaffer68@gmail.com | <https://orcid.org/0000-0001-7270-2317>

Bu makalenin bir özeti 29 Kasım - 1 Aralık 2018 tarihleri arasında Milas'ta düzenlenen Karia Arkeolojisi: Güncel Kazı ve Araştırmaları Sempozyumu'nda sunulmuş, yayınlanmamıştır.

kazanmak için taraf değiştirdikleri olaylara da şahit olmaktayız. Hainlik olarak algılanan her bir taraf değiştirme olayının sebepleri ve sonuçlarının kendi iç ve dış dinamikleriyle değerlendirilmesi gerekmektedir. Romalı komutan Q. Labienus'un Parth tarafına geçmesi aslında devam etmekte olan Roma iç savaşının bir sonucudur.

Marcus Licinius Crassus, Gnaeus Pompeius ve Gaius Iulius Caesar tarafından Senato'nun karar alma mekanizması üzerinde baskı oluşturmak amacıyla MÖ 60 yılında I. Triumvirlik oluşturulmuştur. Zaman içinde bu üç lider arasında da Roma'da önderliği ele alma hırsları nedeniyle çatışmalar meydana gelecektir. Caesar'ın Gallia'da ve Pompeius'un Asia'daki büyük askeri başarıları sonucunda Crassus da Roma'daki *auctoritas*ını artırmak için zafer arayışı içine girmiş ve bunu Parthlar karşısında kazanacağı büyük bir zaferle gerçekleştirme hırsına kapılmıştır. Ancak Crassus MÖ 53 yılında Parthlarla yaptığı Carrhae Savaşı'nda ağır bir yenilgiye uğramış, kendisi katledilmiş ve hatta onbin civarında Roma askeri Parthlar tarafından tutsak edilmiştir. Crassus'un başarısız olması Caesar ve Pompeius'un Roma'da rakipsiz kalmalarına yol açmıştır.

Diğer taraftan Parth kralı II. Orodes, Carrhae Savaşı sonrası Syria ve Doğu Akdeniz kentleri üzerindeki Roma egemenliğine tamamen son vermektense en azından Roma nüfuzunu Euphrates (Fırat) Nehri'nin batısında Doğu Akdeniz'e yakın alanlarla sınırlandırma politikası izlemiştir. II. Orodes her ne kadar MÖ 52 ve 51 yıllarında Euphrates'in ötesine ordularını gönderse de, bunlar kapsamlı bir istila politikasına yönelik değil, MÖ 40 yılına kadar Euphrates sınır hattının korunması yönünde bir tavır olarak ortaya konmuştur. Aslında II. Orodes akıllı hareket ederek MÖ 50 yılından sonra daha da kızışmakta olan Roma iç savaşında taraf olarak Roma'yı içeriden vurma, yeri ve zamanı geldiğinde de karşı saldırıya geçme politikası izlemeye başlamıştır. Roma'da Caesar ile Senato'nun desteklediği Pompeius arasındaki gerginlik Caesar'ın Rubicon Nehri'ni geçerek Roma'ya saldırmasıyla had safhaya ulaşmıştır. Bu saldırı üzerine Pompeius pek çok senatörle birlikte Roma'yı terk etmek zorunda kalmıştır. Caesar MÖ 9 Ağustos 48 yılında gerçekleşen Pharsalus Savaşı'nda Pompeius'u yenilgiye uğratmayı başarmıştır. Pompeius, aslında kendisinin katledileceği Mısır'daki Ptolemaios Hanedanı'na sığınmadan önce Parthlarla da görüşmelerde bulunmuştur; çünkü daha önceden Pontos kralı VI. Mithridates'e karşı yürüttüğü başarılı seferler sonrasında Euphrates Vadisi hattını sınır kabul ederek MÖ 60 yılında II. Orodes ile dostane ilişkiler geliştirmiş ve bu ilişkilere binaen sığınma talebinde bulunmuş olmalıdır¹. Bununla beraber Caesar'a karşı Pompeius'un safında savaşmış olan Quintus Caecilius Bassus, Pharsalus Savaşı'ndan sonra Syria'ya kaçmış, burada Caesar'ın atadığı vali Sextus'a karşı Caesar'ın tahtından edildiği yalanını uydurarak Sextus'un askerlerinin ayaklanmasını sağlamış ve iki lejyonun komutasını ele almıştır. Bu lejyonlarla Syria'da Apamea kentini ele geçirmiş ve kenti başta Gaius Antistius Vetus olmak üzere Caesar taraftarı komutanlara karşı savunması sırasında Parthlarla işbirliği yapmıştır; II. Orodes, MÖ 45 yılının kışında oğlu Pacorus'un emri altında bir askeri güç göndererek Bassus ve birliklerinin hayatta kalmasını sağlamıştır².

Bu sırada Caesar, Pompeius meselesi halledildikten sonra Roma'da diktatör ilan edildiği ve hatta MÖ 47 yılından beri Parthlara karşı bir sefer hazırlığı içinde olduğu bildirilmektedir³ Ancak Caesar, Gaius Cassius Longinus ve Marcus Iunius Brutus'un başı çektiği Cumhuriyetçi senatörlerin

¹ Caes. *Bel.Civ.* III.82; App. *Bel.Civ.* II.12.83; Plut. *Pomp.* LXXVI.4-6; Cass. Dio XLI.55.3-4; XLII.2.5-6; Vell. II.53.1; Flor. *epit.* II.13.51; Iust. XLII.4.6; Lucan. *Bel.Civ.* II.632-633; VIII.209-214, 262-455; Quint. *Inst.* III.8.33.

² Cass. Dio XLVII.27.1-5; Cic. *Att.* XIV.9.3; Strab. XVI.2.10; Ioseph. *Ant.Iud.* XIV.268.

³ Plut. *Caes.* LVIII.3; Suet. *Aug.* 8; App. *Bel.Civ.* III.11.77; Cass. Dio XLIII.51.1-2; XLIV.46.3; McDermott 1982/1983, 227 vd.

komposu sonrasında MÖ 44 yılında suikaste uğramıştır. Cassius, Caesar'ın ölümünden sonra kendisini Syria proconsulu ilan etmiş ve burada büyük bir ordu toplayarak Senato tarafından Syria valisi olarak atanan Publius Cornelius Dolabella'yı MÖ 43 yılında yenilgiye uğratmıştır⁴. MÖ 43 yılında Marcus Antonius, Gaius Iulius Caesar Octavianus ve Marcus Aemilius Lepidus II. Triumvirliği oluşturmuş ve Caesar'ın suikastçileri olan Cassius ve Brutus'u MÖ 42 yılının Ekim ayında Philippi'de yenilgiye uğratmayı başarmışlardır. II. Orodes, Philippi'de muhalif güçlere süvari birliği desteği sağlamıştır⁵. Aslında Cassius, bu savaşa katılmak için Syria'dan ayrılmadan önce emrindeki Quintus Labienus'u ilave askeri destek talebinde bulunmak üzere II. Orodes'in yanına elçi olarak göndermişti. Ancak Labienus, Cassius ve Brutus'un yenilgisi üzerine Parthların safına geçti⁶.

Belki de Parthların safına geçmiş olmasından kaynaklı olarak Quintus Labienus'un erken dönem hayatı hakkında antik kaynaklar maalesef sessiz kalmaktadır. Buna rağmen onun babası Titus Labienus'un hayatı hakkında oldukça yeterli delil ve çalışma bulunmaktadır⁷. T. Labienus başlangıçta Caesar'ın komutası altında Gallia'da önemli zaferlere imza atmıştır. Ancak Caesar ve Pompeius arasında patlak veren Roma iç savaşında Pompeius'un safına geçmiştir⁸. Hatta onun Pompeius'u Caesar'a karşı Pharsalus Savaşı'na girmesi için cesaretlendirdiği bildirilmektedir⁹. Q. Labienus'un Parthların safında kalmasının en önemli sebebi babası gibi Caesar karşıtı olanlarla birlikte hareket etmesidir. Kader onun Caesar destekçilerinin iç savaşı kazandığı bir tarihte Parth sarayında bulunmasına yol açmış ve o da bu yenilgiye rağmen Parthların desteğiyle Caesar destekçilerine karşı savaşı devam ettirme kararı almıştır. Bunun yanında Labienus'un Parth sarayında kaldığı sürede II. Orodes'in de akıllı bir siyaset izleyerek Roma iç savaşını bitirmek istemediği ve yanına sığınan bu başarılı Roma komutanından faydalanmak için bu fırsatı değerlendirdiği anlaşılmaktadır; çünkü Antonius'un bir sonraki hedefinin kendisi olduğunu bilmektedir.

Antonius, Philippi Savaşı'ndan sonra ilk olarak Küçük Asia'da Brutus ve Cassius'un önceki müttefikleriyle çatışmalara girişmiş ve burada Mylasa da dahıl kentlerden ve topluluklardan para toplamaya başlamıştır¹⁰. Hatta Mısır kraliçesi VII. Kleopatra ile MÖ 41 yılı başlarında Kilikia'da buluşmasının sebebinin yaklaşmakta olan Parth seferi için ondan para ve asker desteği sağlamak olduğu ileri sürülmektedir¹¹. Daha sonra Antonius, MÖ 41 yılının yazında Kilikia'dan Syria'ya hareket etmiş ve Lucius Decidius Saxa'yı buraya vali olarak atamıştır¹². Parthların özellikle süvari birliklerinin çok güçlü olduğunu Carrhae felaketinden bildiğinden, ordusundaki süvari birliklerinin sayısını arttırmak için daha fazla maddi destek sağlama gayreti içine girmiş ve Roma-Parth

⁴ Cassius'un Syria'da Dolabella karşısında mücadelesi için bkz. Cass. Dio XLVII.29.1 vd.

⁵ App. *Bel.Civ.* IV.8.59, 63; 11.88; 12.99; Iust. XLII.4.7.

⁶ App. *Bel.Civ.* IV.63; Cass.Dio XLVIII.24.4-6; Liv. *perioch.* 127; Flor. *epit.* II.19.4; Vell. II.78.1; Zon. *epit.hist.* X.22; Fest. *Brev.* XVIII; Syme 1938, 113-24. Festus onun Persia'ya kaçtığını bildirmektedir. Benzer şekilde Antonius da Parth tahtına MÖ 37 yılında IV. Phraates'in geçmesi ve onun babası ve taraftarlarını öldürmesi sonucunda oluşan karmaşadan kaçan Parth sarayının soylu askerlerinden Monaeses'ten faydalanmak istemiş ancak sonuç alamamıştır. Bk. Cass.Dio XLIX.23.1.-24.1; Iust. XLII.4.; Plut. *Cras.* XXXIII; Plut. *Ant.* XXXIV.10; XXXVII.1-2.

⁷ Abbott 1917, 4-13.

⁸ Caes. *Bel.Civ.* III.13.3-4; Tyrrell 1972, 424-440; Lilly 1929, 58-61.

⁹ Caes. *Bel.Civ.* III.19.8; 71.4; 87.

¹⁰ Vell. II.74.1; Ioseph. *Ant.lud.* XIV.301-323; *Bel.lud.* I.242; Suet. *Aug.* XIII.3; Plut. *Ant.* XXIII; App. *Bel.Civ.* V.3-7; Cass. Dio XLVIII.1-3; Huzar 1978, 129-30.

¹¹ Sullivan 1990, 267; Hölbl 2001, 240.

¹² Syme 1937, 127-37.

sınırındaki ticaret kenti Palmyra'ya saldırmaya karar vermiştir¹³. Bu saldırı Romalılardan korunma arayışına giren çok sayıda güçlü ve soylu insanın Syria kentlerinden Euphrates Nehri'nin doğusuna göçmesine ve Parthlara sığınmasına sebep olmuştur. Antonius, başarısız Palmyra saldırı sonrasında kışı geçirmek için Aleksandria'ya VII. Kleopatra'nın yanına gitmeye karar vermiştir¹⁴.

Bu sırada Antonius'un askeri manevralarını takip eden II. Orodes'in kafasında onun bir Parth Seferi için hazırlıklar başlattığı kanaati kesinleşmiştir. Bu sebeple kendi yanına sığınan Labienus'a gerekli desteği verirse, onun yukarıda da bahsettiğimiz üzere özellikle halen karışık olan Syria ve Küçük Asia'daki Roma garnizonları karşısında büyük başarılar elde etmesi ihtimalinin yüksek olduğunu bilmektedir. Her ne kadar kendisinin önceden desteklemiş olduğu Cassius ve Brutus taraftarları savaşı kaybetmiş olsalar da, daha ateşi tam olarak sönmemiş olan Roma iç savaşı ortamında Küçük Asia ve Syria kentlerinde onlara hala sempati besleyen Roma garnizonlarının da bulunduğu farkındadır. Labienus'un liderliği sayesinde bunlar kolaylıkla Caesarlara karşı saf değiştirebilecektir. En önemlisi Labienus, kendilerine karşı gelen Küçük Asia kentlerini yıkıp talan ederek Antonius'un Parth Seferi için bu kentlerden sürekli olarak maddi destek almasını önemli derecede sekteye uğratmış olacaktır. Bu Labienus için de bir fırsattır; çünkü böylelikle o da Parth desteğiyle Cassius ve Brutus'un başaramadığını başaracak, Caesarlara karşı büyük bir zafere ulaşabilecek ve hatta kendisini aşağıda belirteceğimiz üzere İmparator ilan edebilecektir. Ayrıca o, Philippi Savaşı'nın sürgünlerinin, Cassius ve Brutus'un ölüm haberini aldığı anda benzerinin de kendisinin başına geleceğinin farkındadır. Dolayısıyla Labienus, zaman kaybetmeden Parth kralını Roma kontrolündeki kentlere karşı saldırıya geçmeye cesaretlendirmiştir¹⁵.

Labineus Pacorus ile birlikte, MÖ 41 yılı sonları veya MÖ 40 yılı başlarında, Syria kentlerini işgal etmeye başlamıştır¹⁶. Bölgedeki küçük Roma garnizonları daha önceden de Brutus ve Cassius'a hizmet ettiklerinden, fazla direnmeden hâkimiyet altına alınmıştır¹⁷. Labienus, daha sonra Roma'nın Syria'daki merkez üssü olan Apamea kentine saldırmıştır. Ancak kent güçlü bir şekilde tahkim edildiğinden ele geçirmekte zorlanmıştır. O, kuşatma sırasında kent içine gönderdiği gizli mesajlarla Romalı askerleri kendi safına çekme gayretlerinde başarılı olurken, askerlerinin saf değiştirmesinden korkan Saxa ise Antiokheia'ya kaçmıştır. Saxa'nın yokluğunda kenti savunması beklenen Romalı askerlerin geri kalanı direnmeden Labienus'un safına geçmiştir. Labienus, Antiokheia'yı da ele geçirdikten sonra, buradan da kaçan Saxa'nın peşinden Kilikia içlerine kadar ilerlemiş ve onu yakalattırarak öldürmüştür¹⁸. Arkasından Kilikia'nın tamamını işgal etmiş ve bu bölgeyi daha sonraki operasyonları için üs edinmiştir. MS II. yüzyıl başlarında yazan Dio Cassius, onun Kilikia'dan sonra Batı'da Küçük Asia ve özellikle Karia içlerindeki kentlere kadar istila ve talan harekâtlarını sürdürmesinden şöyle bahsetmektedir (XLVIII.26.3-5):

"[3] ...ondan [Labienus'dan] korkan [Roma'nın Asia valisi] Plancus adalara kaçmış olduğundan [Labienus], Stratonikeia hariç anakara kentlerinin ittifakını sağladı ve yerleşim yerlerinin çoğunu çatışma olmadan ele geçirdi ancak Mylasa ve Alabanda'yı ele geçirmek için savaşmak zorundaydı. [4] Bu kentler onun daha önceden gönderdiği garnizonları kabul etmiş olsalar da, bir festival esnasında onları öldürmüşler ve

¹³ App. *Bel.Civ.* V.9; aynı zamanda bk. *Bel.Civ.* V.10. Ayrıca bk. Hekster-Kaizer 2004, 70-80.

¹⁴ App. *Bel.Civ.* V.9-10.

¹⁵ Cass.Dio XLVIII.24.6-8; Flor. *epit.* II.19.4; Zon. *epit.hist.* X.22.

¹⁶ Curran 2007, 33 vd.

¹⁷ Plut. *Ant.* XXVIII; Cass.Dio XLVIII.25; Iust.XLII.4.

¹⁸ Cass.Dio XLVIII.25.4.

ayaklanmışlardı. Bu sebeple o, Alabanda'yı ele geçirdiğinde kent halkını cezalandırdı ve terk edilmiş olan Mylasa'yı yerle bir etti. Stratonikeia'yı uzun süre kuşatmasına rağmen, herhangi bir yolla burasını ele geçirmeyi beceremedi. [5] Labienus, bu başarılarının sonucunda zorla para toplamaya ve tapınakları soymaya başladı. İmperator ve Parthicus ismini benimsedi, sonrakiyle [Parthicus ismiyle] doğrudan Roma geleneğine aykırı hareket etti, çünkü bu unvanı, sanki kendi vatandaşları değil de Parthları yenilgiye uğratiyormuş gibi, Romalılara karşı liderlik ettiği insanlardan almaktaydı”.

Mylasa ve Alabanda kentleri Stratonikeia kadar saldırılara karşı durabilecek sağlam surlara sahip değildi. Zaten Mylasa o dönemde savunmasız bir yerde kurulmasıyla ün salmıştı. Başlarına gelecek olanın farkında olan Mylasalılar, Cassius'un cümle içinde kullandığı Hellence “ἐκλείπω” (terk etmek, bırakıp gitmek, dağlara çekilmek) fiilinden de anlaşılacağı üzere, Labienus MÖ 40 yılında gelmeden önce kenti terk etmişler ve muhtemelen Labranda bölgesindeki dağlara sığınmışlardı. Yine Cassius'un anlatımında kullandığı “κατασκάπτω” fiilinden hareketle Mylasa yerleşiminin Labienus tarafından yerle bir edildiği anlaşılmaktadır. Labienus'un özellikle tapınakları da soyma yönünde tavır sergilemesinden, tapınaklarıyla ünlü Mylasa kentinin bundan da büyük bir tahribat gördüğünü söyleyebiliriz. Labienus, kendi safına geçmiş olan Romalı garnizon askerlerinin Mylasalılar tarafından öldürülmesinin intikamını çok şiddetli bir şekilde almış olmalıdır.

Strabon, bu yıkımın gerçekleştiği zaman 24 yaşı civarındadır ve onun Karia sınırında Nysa (Aydın/Sultanhisar) kentinde MÖ 44 yılında Roma'yı ziyaret etmeden önce gramerci Aristodemos'dan eğitim aldığı bilinmektedir¹⁹. Dolayısıyla Mylasa ve çevresindeki kentlerle ilgili daha detaylı bilgilere ulaştığı görülmektedir. Kendi çağdaşı da sayılabilecek Mylasa'nın iki meşhur lideri, Euthydemos ve Hybreas'ın kısa hayatını tarif ettiği paragrafta Labienus'un bu yağmasına şöyle değinmektedir (XIV.2.24):

“...o [Hybreas], çok güçlü bir hale gelmiş ve hem iyi vatandaş hem de nutukçu olma şöhretine sahip olmuş olsa da, siyaseten Labienus'a muhalefet yaparak hataya düşmüştür. Çünkü Labienus onlara karşı bir ordu ve müttefik Parth gücüyle gelirken -ki Parthlar o zaman Asia'ya hükmetmekteydi- yalnızca her ikisi de belagatçı olan Laodikeialı Zeno ve Hybreas ona boyun eğmeyi reddetmiş ve kentlerinin ayaklanmasına sebep olmuştu- diğerleri silahları olmadığından ve barışa meyilli olduklarından Labienus'a teslim olmuşlardı. Hybreas aynı zamanda asabi ve tam bir ahmak olduğuna dair beyanla Labienus'u tahrik etmişti; çünkü Labienus kendisini Parthia İmparatoru olarak ilan ettiğinde, Hybreas şöyle söylemişti: 'O halde ben de kendimi Karia İmparatoru ilan ediyorum'. Bunun sonucunda Labienus hali hazırda organize olmuş Asia'daki Romalı askerlerden oluşan birlikle kente karşı sefere çıkmıştır. Ancak Labienus Hybreas'ı ele geçirememiştir, çünkü o Rhodos'a kaçmıştır, ancak o utanç verici bir şekilde onun evini, evindeki pahalı eşyalarıyla birlikte alt üst etmiş ve yağmalamıştır. Benzer bir şekilde kentin tamamını yıkmıştır. Amma velakin Hybreas Asia'yı terk etmiş olsa da, geri gelmiş ve hem kendisini hem de kentini eski haline döndürmüştür [onarmıştır]. Mylasa için bu kadar yeter”.

¹⁹ Lindsay 1997, 296.

Mylasa ve Roma arasında MÖ 188 yılında gerçekleşen Apamea Barış Antlaşması'ndan sonra dostane ilişkilerin başladığı görülmektedir²⁰. Bu dostane ilişkiler birtakım ekonomik zorluklara rağmen devam etmiş²¹, Euthydemos'un gayretleriyle MÖ 50'li yıllardan itibaren daha da pekişmiş ve Hybreas'ın MÖ 41 yılı itibariyle kentte liderliği almasından kısa süre sonra da kesintiye uğramıştır²². Dio Cassius, yukarıda aktardığımız metinde, Hybreas liderliğindeki Mylasa'nın Labienus'un garnizonlarını kabul ettiğini bildirirse de, bu eylemin sebebi hakkında detay vermemektedir. Hybreas'ın Labienus'un garnizonlarını kabul etmesinin sebebi, yukarıda da belirttiğimiz üzere Antonius'un Parth seferi hazırlıkları için MÖ 41 yılındaki ağır vergi taleplerine karşı bir tepkinin sonucu olabilir. Zaten Mylasa'nın MÖ 50 yılı itibariyle ödeyemeyeceği kadar bir borç yükü altına girdiği anlaşılmaktadır²³. Hybreas, hali hazırda topladığı 200,000 talanton verginin yeterli olduğunu Antonius'a bildirmiştir. Hatta Antonius'un fazladan vergi talebine karşı şu sözü söylediği aktarılmaktadır: "Eğer sen bir yılda iki kez yardım alacaksan, bizim için de yazı iki ve hasadı iki kez yapma gücüne sahip misin?"²⁴. Dolayısıyla Hybreas'ın Antonius'un aşırı vergi talepleri karşısında çok net bir tavır sergilediği görülmektedir.

Ancak bu durum çok uzun sürmemiş ve Mylasalılar Labienus gelmeden önce adalara kaçan Roma valisi L. Munatius Plancus'a sadakatlerini gösteren girişimlerde bulunmuşlardır²⁵. Hybreas liderliğinde Mylasalıların bu ani taraf değiştirmesinin sebebi belirtilmemektedir. Dio, kentteki

²⁰ Bu antlaşma sonucunda Mylasa ve Alabanda kentlerine özgürlükleri verilmiştir (Polyb. XXX.5.11-15; ayrıca bk. Liv. XLV.25.11). MÖ II. yüzyılın üçüncü çeyreğindeki yazıtlarda Mylasalıların Romalıları "ortak hayırsever" (*koinoi euergetai*) olarak tanımladıkları görülmektedir. Bk. Blümel 1987-1988, *IK* 34 - I Mylasa, no.111, 7. satır: [τῆι τε πατρίδι καὶ Ῥωμαίοις τοῖς κοινοῖς εὐεργ[έταις];; Snowdon 2010, 223, dipnot 94 ve Erskine 1994, 70 dipnot 3. Mylasa'nın da dahil olduğu Karia bölgesi I. Mithridates Savaşı (MÖ 89-85)'ndan sonra Tabai ve Stratonikea için *senatus consulta* ve bir Mylasa yazıtının gösterdiği üzere Asia eyaletinin bir parçası olmuştur (Dmitriev 2005, 8).

²¹ I. Mithridates Savaşı'ndan sonra Sulla'nın geriye dönük beş yıllık vergilerin toplanması ve diğer ağır şartlar getirmesiyle Küçük Asia kentleri ekonomik açıdan zor şartlar altına girmiştir. Kentler gerekli yardımı elde etmek için Romalı valileri patronları ilan etmişler ve hatta onlar adına festivaller düzenlemişler, kültler kurmuşlardır (Ferrary 1997, 110-1). M. Iunius Silanus MÖ 76 yılı civarında Roma'nın Asia valisi olarak göreve başladığında Mylasa'yı iki kez ziyaret etmiş ve ihtiyaca binaen kente yardımda bulunmuştur (Blümel 1987-1988, *IK* 34 - I Mylasa, no.109; Brennan 2000, 558). Kötüye gittiği görülen ekonomik koşullar III. Mithridates Savaşı (MÖ 73-63) için Küçük Asia'da görevlendirilen L. Licinius Lucullus'un MÖ 71 yılındaki reformlarıyla çözülmeye çalışılsa da (Plut. *Luc.* XX.3-4), Mylasa'da dahıl problemlerin zaman zaman devam etmesi ve özellikle MÖ 51 yılından itibaren çeşitli sebeplerden dolayı artış göstermesi ihtimali söz konusudur (Cic. *Att.* V.16).

²² Strabon yukarıda aktardığımız metnin başlangıcında, Euthydemos ve Hybreas'un etkinliklerinin "bizim zamanımız" içine yayıldığını veya esnasında başladığını belirttiğinden, bu etkinlikler *terminus pro quem* olarak Strabon'un MÖ 64 yılı civarında doğduğu ve Pompeius'un Asia'yı yeniden organize ettiği dönemle başlatılabilir (Pothecary 1997, 245-6). Strabon (XIV.2.24) aynı zamanda Euthydemos'un MÖ 40 yılından önce öldüğünü ve Mylasa'da liderliğin Hybreas'a geçtiğini bildirmektedir.

²³ MÖ 50 yılında Roma'nın Asia valisi Q. Minucius Thermus, Alabanda ve Mylasa özgür kentlerinin Puteolili Cluvius'a olan borçlarının halledilmesi için Roma'dan hukuki delegeler (*ecdici*) göndermesini talep etmiştir (Cic.*Fam.* XIII.56.1; Lintott 1993, 66-7; Magie 2015, Vol. I, 258). Dolayısıyla Mylasa'nın bu dönemde borçları olduğu teyit edilmektedir. Euthydemos bu problemin çözümünde aracılık yapmış olmalıdır. Borçlarına rağmen Mylasa'nın özgür kent imtiyazını devam ettirdiğini ve normal şartlarda eyalet valisinin yönetimi dışında kaldığını söyleyebiliriz (Plin. *nat.* V.108; Cotton 1979, 48, dipnot 67).

²⁴ Plut. *Ant.* XXIV.5-6. Daha önce Triumvirlere karşı savaşıyan Brutus ve Cassius da Asia kentlerinden on yıllık vergiyi iki defada ödemelerini talep etmiştir (App. *Bel.Civ.* V.2 ve V.5.24). Mylasa'nın da buna hiç şüphesiz boyun eğdiği düşünülmektedir (Delrieux-Ferriès 2004a, 64). Diğer taraftan Strabon ve Plutarkhos'un dışında Yaşlı Seneca'da Hybreas'ın altı söylemine atıfta bulunmaktadır (Sen. *Cont.* I.2.23; II.5.20; VII.4.10; IX.1.12; 6.16; *Suas.* IV.5).

²⁵ Snowdon 2010, 274, dipnot 259: L. Munatius Plancus (Diehl-Cousin 1888, *BCH* 12, 15, no.4).

Labienus birliklerine karşı bir ayaklanma başlatıldığını ve bunların bir festival esnasında katledildiğini nakletmektedir. Plancus da bu ayaklanmaya destek vermiş olmalıdır. Bu ani taraf değiş-tirmenin sebebi, Parth süvari birliklerinin yanısıra Asia'daki kentlerden kendi safına geçen Romalı askerlerden de destek alarak büyük bir ordu oluşturan Labienus'un, Mylasa'ya gelmeden önce geçtiği yerlerdeki kentleri, tapınaklar da dahıl olmak üzere tamamen ganimet amaçlı olarak acımasızca talan etme politikası izlemesi olabilir. Çünkü Labienus'un kendisine itaat eden kentlere dokunmadığına veya talan etmediğine dair bir delil bulunmamaktadır. Muhtemelen Labienus'un talanlarından en çok zarar görecektir olan da Hybreas'ın mal varlığıdır²⁶. Strabon da özellikle Hybreas'ın, Labienus'un kendisini Parthia İmparatoru ilan etmesiyle dalga geçerek onu tahrik ettiğini bildirmektedir. Başına gelecek kötülüklerin farkında olan Hybreas, Labienus gelmeden önce Rhodos'a kaçmıştır. Hybreas'ın daha önceden Antonius'a da destek verdiği bilinen Labienus, kenti yakıp yıkmakla kalmamış, özellikle onun evini tamamen talan etmiştir.

Strabon, metninde ek olarak Laodikeia'nın da Labienus'a karşı direnen kentler arasında olduğunu bildirir de, bu kentin ele geçirilip geçirilmediği konusunda açıklama yapmamaktadır. Labienus büyük olasılıkla burasını da işgal ve talan etmiştir. Laodikeia'dan sonra saldırdığı Plarasa /Aphrodisias kentinin de yukarıda bahsettiğimiz üzere Stratonikeia gibi Roma'ya sadık kaldığı, ancak talana uğradığı anlaşılmaktadır²⁷. Stratonikeialılar direnmeyi başarsa da, Labienus'un bu kentin yakınlarındaki Panamara (Bağyaka) tapınak kentini yağmaladığı görülmektedir²⁸. Strabon'un iddia ettiği üzere Labienus'un liderliğinde Parthlar Asia'ya hükmetmişlerdir. Plutarkhos da onun "Parthların başında Euphrates Nehri ve Syria'dan Lydia ve Ionia'ya kadar Asia'yı boyunduruk altına aldığını" bildirmektedir²⁹. Hatta Phrygia'daki Gordiokome yakınlarına kadar geniş bir alana akınlarını genişletme ihtimali yüksektir³⁰. Labienus'un Asia'nın bu zengin bölgelerinde zorla haraç toplama işlerine girişmiş olması onun tamamen yağma mantığıyla hareket ettiğinin bir göstergesidir. Dio Cassius ve Strabon'un da vurguladığı üzere Labienus, bu yağmalardan elde ettiği zenginlikle kendisini İmparator ilan etmiş, kendi adına "Q. Labienus Parthicus Imp." baskısı kullanarak pek çok sikke bastırtmıştır³¹.

Antonius, bu aleyhte gelişmeler üzerine çok geçmeden MÖ 39 yılında, tecrübeli komutanı

²⁶ Hybreas pazarlarda satın alma ve satmayı denetleyen sade bir *agoranomos* olarak görevine başlamış, çok geçmeden tanrı vergisi hüneri (*doxa*) sayesinde Euthydemos ile denk önder ve zengin bir siyasetçi statüsüne yükselmiştir (Strab. XIV.2.24). MÖ II. ve I. yüzyıl Mylasa kentinde memurluk görevinin kamuda tanınma ve varlıklı olma yolunda bir araç olduğu görülmektedir, ancak bunda muhtemel finansal güç (ve belkide birikmiş paranın miktarı) MÖ I. yüzyılda büyük olasılıkla daha fazla kendisini göstermektedir. Ancak Labienus örneğinde olduğu gibi, bir kentteki birikim ve zenginlik aynı zamanda istilacı ve yağmacı güçleri kendine çekmektedir.

²⁷ MÖ 38 yılı civarına tarihlendirilen ve kentin Roma'ya sadık kalmasından dolayı onurlandırılmasıyla ilgili yazıtlar ve yorumları için bk. Reynolds 1982, 101-103, no.7, 8, 9, 10, 11, 12, 13; Osgood 2006, 533; Lerouge-Cohen 2010, 179-80; Chaniotis 2004, 385 dipnot 38. Aphrodisias'tan talan edilen altından bir Eros heykeli ve altından taç için ayrıca bk. Millar 1973, 56-7, no.10, 11.

²⁸ Tacitus (*ann.* III.62), MÖ 37 yılı konsülü Marcius Censorinus'un Parth istilasına direndiklerinden Stratonikeialılara imtiyazlar verilmesi konusunda senatoda yaptığı konuşmaya değinmektedir. Ancak Stratonikeia'ya 11 km. uzaklıkta bir tapınak kenti olana Panamara'nın Labienus'un talanından nasibini aldığını söyleyebiliriz. Bk. Sherck 1969, 158-62, no.27; ayrıca bk. Osgood 2006, 533; Lerouge-Cohen 2010, 176, dipnot 4.

²⁹ Plut. *Ant.* XXX.1. Ionia'da Miletos kırsal alanı da onun talanına maruz kalmış olmalıdır (Delrieux- Ferrière 2004a, 67).

³⁰ Strab. XII.8.9.

³¹ Labienus'un sikkeleri hakkında detaylı çalışma için bk. Hersh 1980, 41-51. Bk. Levha 1. Ayrıca bkz. Bellinger 1952, 60 vd.

Publius Ventidius Bassus'u karşı saldırı için Küçük Asia'ya göndermiştir³². Bassus, Tauros Dağları'nın Syria'ya bakan eteklerinde Labienus'un ordusunu yenilgiye uğratmayı başarmıştır. Labienus kaçmış, Kilikia'da gizlenmeye çalışmışsa da yakalanmış ve büyük olasılıkla çok geçmeden öldürülmüştür³³. Labienus öldürüldükten sonra, Hybreas MÖ 39 veya 38 yılında Rhodos'tan Mylasa'ya geri dönmüştür.

Hybreas'ın daha öncesinde olduğu gibi MÖ 39 yılından sonra da kentte *epimeletes*, diğer bir deyimle en yetkili kişi olarak görevine devam etme ihtimali yüksektir; çünkü Hybreas'ın adının "*grammateus*" ve "*epimeletes*" olarak simgelendiği bazı Octavianus Dönemi Mylasa'ya ait bronz otonom sikkeleri de söz konusudur³⁴. *Epimeletes* konumundaki görevli veya görevlilerin her bir durumdaki pozisyonunu ayrı ayrı değerlendirmek gerekse de, Atina'nın MÖ 160'lı yıllarda Delos kolonisinde her yıl seçtiği ve talimatlarını yerine getiren *epimeletes* örneğinde olduğu gibi³⁵, bu görevlinin kentin gelirlerinin denetimi ve yönetiminin yanı sıra askeri sorumluluklara da sahip olduğu çıkarımında bulunabiliriz. Hybreas'ın da büyük olasılıkla *epimeletes* olarak icra ettiği görevlerin başında Roma adına vergi toplanması yanında kentteki ekonomik, ticari ve hatta bayındırlık işlerinin yönetimi gelmekteydi. Yeri geldiğinde de askeri meselelerde Roma'nın talimatlarını yerine getirmekteydi. Dolayısıyla Hybreas Rhodos'tan geri döndükten sonra Mylasa'daki *epimeletes* görevini yeniden elde etmiş ve Strabon'un da vurguladığı üzere kentin yeniden imarında etkin bir rol üstlenmiştir³⁶.

Hybreas Mylasa'ya geri döndükten sonra, Triumvirlerin, özellikle Octavianus'un Mylasa'nın yeniden inşa edilmesine yönelik destekte bulunduğu epigrafik belgeler tarafından teyit edilmektedir. Bu bağlamda Labienus'un Mylasa'da önceden verdiği tahribata da atıfta bulunan iki önemli mektubun kopyalarının üzerine işlendiği yazıtlar günümüze kadar ulaşmıştır. Ancak bu yazıtların metinleri parçalıdır ve tarihlendirilmeleri konusunda tartışmalar hala devam etmektedir. 1752 yılından önce Mylasa'da bulunan ve kim tarafından yazıldığı tam olarak belirlenemeyen ilk mektubun tarihi için MÖ 39 yılı civarı verilse de, aşağıda açıklayacağımız üzere, bu tarihlendirmenin yeniden yorumlanabileceği kanaatindeyiz. Bu mektup muhtemelen Mylasa'da görev yapan bir Roma magistratı tarafından yazılmıştır. Yazıtın günümüze kadar ulaşan 12 satırdan oluşan okunabilir kısmının Hellencesi şu şekildedir:

³² App. *Bel.Civ.* V.65.9; Cass.Dio XLVIII.39.2.

³³ Cass. Dio XLVIII.39.4-40.6. Dio, sadece Labienus'un tutuklandığını bildirmektedir. Festus (*Brev.* XVIII.2) ve Velleius (II.78.1) kısa özetlerinde onun öldürüldüğüne atıfta bulunmaktadır. Livius (*perioch.* 127), sadece Labienus öldürüldükten sonra Ventidius'un Parthları Syria'dan sürdüğünü aktarmaktadır. Bu savaşla ilgili olarak ayrıca bk. Frontin. *strat.* II.5.36. Syria valisi olarak atanan Ventidius, Pacorus'u da yenilgiye uğratık öldürdükten sonra MÖ 38 yılının Kasım ayında zaferi Carrhae Savaşı'nın intikamı niyetiyle Roma'da kutlanmıştır. Bk. Cass.Dio XLIX.21.2-3; Plut. *Ant.* XXXIV.2; App. *Bel.Civ.* V.7.65; 8.75, Flor. *epit.* II.19.7; Fest. *Brev.* XVIII.3; Ovid. *Fast.* VI.465-466; Fron.*Epis.* II.1.5.

³⁴ Ashton 1990, 225 ve dipnot 3. Bk. Levha 2. Diğer taraftan sikkelerin basım tarihi MÖ 40'lı yıllardaki olaylarla bağlantılandırılrsa da, bunun kesin olmadığını ön görülmektedir (Delrieux - Ferriès 2004b, 505-6).

³⁵ Lawrence 1995, 263-4.

³⁶ Hybreas'ın MÖ 29 yılından sonra da yaşamını sürdürdüğü ve imparatorluk kültürünün en yüksek din adamı olarak tanındığına dair tartışma için bk. Delrieux-Ferriès 2004b, 509 vd. Onun öldükten sonra Euthydemus gibi kahramanlık kültürüne nail olmasıyla ilgili olarak ayrıca bk. Ashton 1990, 225. Daha sonraki bir yazıt Hybreas'ın torunu Menandros'a "εὐεργέτης τῆς πατρίδος καὶ ἐξ εὐεργετῶν γεγωνὴς" olarak atıfta bulunmaktadır (Diehl-Cousin 1888, Boeckh *et al.*, 1828-1977, CIG 2698).

paraları geri alamayınca yeniden vergi toplamak da dahîl kamu fonlarına ihtiyati haciz koydurma yöntemlerine başvurmuşlardı. Bu şartlar altında kamu fonlarının tamamı bu kesimden alınan özel kredilerin ödenmesine ayrıldığından vatandaşların çoğunun önem arz eden mal varlıklarının yeniden sayımı ve vergilendirilmesi yoluna başvurulması söz konusuydu. Bütün kamu fonları teminat olarak verilmiş olduğundan özel vatandaşlardan daha fazla faizle borç alarak kenti daha fazla borca sokma yönünde uzun vadede çözüm getirmeyecek bir yönleme başvurma durumu da gündemdeydi. Bu bağlamda da mektubu yazan Romalı görevli, halkın önemli kesimini daha fazla esarete mahkûm edebilecek yeniden faizle borçlanma ve vergi toplama niyetlerini eleştirmektedir. Daha da zorlaşmaya devam eden ekonomik şartlar altında hali hazırda tahrip olmuş olan kentin yeniden imarı işi de sekteye uğramakta ve yavaşlamaktaydı. Yazıtın sonundan da anlaşılacağı üzere, Octavianus'tan yardım talebinde bulunmaktan başka bir çare olmadığı anlaşılmaktadır³⁹. Yazıtta ismi geçmese de, Hybreas da bu Romalı görevlinin önerileri doğrultusunda kentteki ekonomik problemlerin çözülmesi için Roma'dan yardım sağlanmasında aracılık etmiş olmalıdır.

Fig. 1. Quintus Labienus Parthicus'un bastırdığı altın ve gümüş sikkeler

(<http://www.wildwinds.com/coins/imp/labienus/i.html>; Hersh 1980, 50-1)

Aureus, Küçük Asia'da yeri bilinmeyen darphane, MÖ 40; üstündeki yazı: Q-LABIENVS—PARTHICVS·IMP; ismi, imparatorluk unvanı ve lakabı yazılmakta. Bu lakabı hedefi için Parth yardımını kazanmasındaki başarısının bir ifadesi olarak benimsemiştir. Ön yüz: Labienus'un sadece kafası, muhteşem bir portre, arka yüz: yay kesesi ve ok kılıfının bağlandığı dizginleri ve eyerleriyle bir Parthlı atlı, hiç şüphesiz sayısı yirmi bini bulan istilacı Parth süvari birliğini temsil etmekte; Esasında meşhur Parth süvarisini onurlandırmakta ve bu bağlamda bu iki kültürün sikkesi olarak görülebilir, ön yüzü Romalılara, arkası Parthlara adanmıştır. Çok nadir, şimdiye kadar bilindiği kadarıyla beş numunesi bulunmakta.

Octavianus'un kendisine önceden gönderilen elçilik heyetine cevap olarak Mylasalılara yazdığı ve nispeten daha az tahrip olmuş durumdaki ikinci mektubun Hellence'si şu şekildedir:

- A Αὐτοκράτωρ Καῖσαρ Θεοῦ Ἰουλίου
 υἱὸς ν ὑπατός τε τὸ τρίτον κατεσ-
 ταμένος ν Μυλασέων ἄρχουσι βου-
 λῆι δῆμωι χαίρειν· νν εἰ ἔρρωσθε κα-
 5 λῶς ἂν ἔχοι· ν καὶ αὐτὸς δὲ μετὰ τ[οῦ]
 στρατεύματος ὑγίαινον· ν κα[ὶ πρό]-
 τερον μὲν ἤδη περὶ τῆς κατ[ασχού]-
 σης ὑμᾶς τύχης προσεπέ[μψατέ]

³⁹ Magie, 1950, Vol. I, 442.

- μοι, ν καὶ νῦν παραγενωμένω[ν τῶν]
 10 πρεσβευτῶν, νν Οὐλιάδ[ου - -]
 Β [- -]ς τῶν πολεμίωv πταῖσαι καὶ κρατη[θεί]-
 σης τῆς πόλεως, ν πολλοὺς μὲν αἰχμαλώτο[υς]
 ἀποβαλῖν ν πολίτας, οὐκ ὀλίγους μὲν φονευθέ[ν]-
 τας ν τινὰς δὲ καὶ συνκαταφλεγέ<ν>τας τῇ πόλε[ι],
 5 τῆς τῶν πολεμίωv ὠμότητος ν οὐδὲ τῶν
 ναῶν οὐδὲ τῶν ἱερῶν τῶν ἀγιοτάτων ἀ-
 ποσχομένης· ν ὑπέδιξαν δέ μοι καὶ περὶ
 τῆς χώρας τῆς λεληλατημένης νν καὶ τῶν
 ἐπαύλεων τῶν ἐμπεπρησμένων, ὥστε ἐμ
 10 πᾶσιν ὑμᾶς ἡτυχηκέναι· ν ἐφί οἷς πᾶσιν συνε[τ]-
 [δον παθόντες] ταῦτα πάσης τειμῆς καὶ χάρι-
 [τος ἀξιόους ἄνδρας γενομέν]ους ὑμᾶς πε[ρι]
 [Ῥωμαίους - - - - -] ⁴⁰.

(*Autokrator Kaisar*) Octavianus, Mylasalılara 2. satırda “ὑπατός τε τὸ τρίτον κατεσταμένος” olarak yazdığından onun adına böylesine bir unvanın kullanılmış olması kafa karışıklığına yol açmaktadır. Bu ifade basitçe onun MÖ 31 yılında üçüncü kez konsül olduğu anlamına gelebilir ve dolayısıyla bu mektup onun sadece *consul designatus* resmi pozisyonunu elinde tuttuğu MÖ 32 yılının sonlarına da ait olabilir⁴¹. Eğer bu yazıtın tarihi MÖ 32 yılının sonlarına verilecek olursa, yukarıda bahsettiğimiz ilk mektubun da, MÖ 39 yılı civarı değil de, bu ikinci mektuptan biraz öncesine tarihlendirilmesi mantıklı gelmektedir. Çünkü birinci mektupta geçen veriler, Labienus’un saldırılarından sonra epey bir süre geçmesine rağmen Mylasa’nın imar çalışmalarının yavaş gittiğini ima etmektedir. Dolayısıyla birinci ve ikinci mektubun aynı dönemde arka arkaya yazılmış olması, ilk mektuptaki taleplerin hemen arkasından cevaben ikinci mektupla karşılanmaya çalışılmış olması ihtimali dikkate alınmalıdır.

Fig. 2. Denarius, biline örnekleri içinde son derece nadir olanlardan. Ön yüz: Q LABIENVS PARTHICVS·IMP yazısı Labienus’un son derece mükemmel çıplak kafa portresi. Arka yüz: yay kesesi ve ok kılıfının bağlandığı dizginleri ve eyerleriyle bir Parthlı atlı. Syria veya güneydoğu Küçük Asia’da bilinmeyen bir darphane de basılmıştır.

⁴⁰ Yazıtın Hellençe’si için bk. Haddad 2014, 132-3, no.49; Sherk 1969, 310-11, no.60 (S/G 3 768).

⁴¹ Millar (1973, 58, no.17) genel kabul gören tarihin MÖ 32/1 yılı olduğunu ve ayrıca unvanla ilgili eksik yazımın söz konusu olabileceğini ifade etmektedir. Diğer taraftan MÖ 39-34 yılları arasının da ihtimal dışı bırakılamayacağı vurgulanmaktadır (Meadows 2002, 125). Ayrıca MÖ 39 yılı önerisi için bk. Delrieux- Ferrière 2004b, 500 vd.

Yukarıda aktardığımız ikinci mektubun 3. ve 4. satırlarından anlaşılacağı üzere bu mektubun Mylasalıların “*Arkonları, Boulesi ve Halkına*” hitaben yazılmış olması, Octavianus’un Mylasa’nın kendi kendine yönetimini tanıdığına ve iyi ilişkilere işaret etmektedir. Octavianus, 4. ve 5. satırlarda Mylasalıların iyiliklerini temenni ederek kendisinin ve ordusunun da iyi olduğunu belirtmektedir, dolayısıyla muhtemelen Asia eyaletine gelmiştir. Onun Asia eyaletine geldiğini kabul edersek, bu ikinci mektubun yazılması için Actium Savaşı sonrası MÖ 31/30 yılı civarı daha uygun düşebilir. Sonrasında Mylasalıların muhtemelen Labienus’un yıkımı veya Actium Savaşı’ndan⁴² çektikleri eziyetlerini ve kayıplarını bildiren iki elçilik heyetinin daha önceden- ki bunlardan birisi ilk mektupta geçen meselelerle ilgili olabilir- arka arkaya gönderildiğine şöyle atıfta bulunmaktadır (B, 1-7. satırlar): “Kentiniz yıkılmış, vatandaşlarınızın çoğunu savaş tutsağı olarak kaybetmişsiniz, çoğu öldürülmüş ve bazısı kentle birlikte yakılmış ki, bu sırada düşmanın acımasızlığı ne mabetlerden ne de tapınakların en kutsalına [zarar vermekten] çekinmemiştir (τῆς τῶν πολεμίων ὡμότητος οὐδὲ τῶν ναῶν οὐδὲ τῶν ἱερῶν τῶν ἀγιοτάτων ἀποσχομένης) . . .”. Octavianus bir anlamda burada, Mylasalıların, Brutus, Cassius, Labienus ve nihayetinde Antonius gibi önceden kendi düşmanı da olanların ellerinden çektikleri saygısızlık, acımasızlık ve talihsizlikleri vurgularken, kendi merhametiyle karşılaştırma yapmaktadır. Sonuçta o hürmetkâr bir şekilde Mylasalılara olan sempatisini dile getirmektedir; Mylasalılar için özellikle iyi niyet ve sağlık arzusunu kullanması bir dostluk ifadesidir. Gerçi mektubun kopyasının çok az bir kısmı korunarak günümüze kadar ulaşmış olsa da, onun Mylasalıların taleplerini yerine getirdiğini kabul edebiliriz. Sonuçta Octavianus, kesinlikle çalkantılı bir dönemden sonra dostlukları ve ittifakları sağlamlaştırma arzusunun farkındalığını bu ikinci mektupla ortaya koymaktadır⁴³.

Bu bağlamda Mylasa ile ilgili olarak şimdiye kadar MÖ 51/50 yılı civarına tarihlendirilen bir mektubu içeren yazıtın da MÖ 30/29 yılına tarihlendirilmesi daha mantıklı düşmektedir. Bu kafa karıştırıcı yazıt metni, Priene ve Miletos’tan tahrip edilmiş halde iki kopya olarak günümüze kadar ulaşmış olsa da, Mylasa dahîl metinde geçen diğer kentlere de bu mektubun kopyasının düz sütun üzerine dikilmesine yönelik kesin talimatın verildiği anlaşılmaktadır. Metnin ilk 24 satırı anlam verilemeyecek kadar fragmanlı, sonraki 12 satırı kayıptır, 37. satırdan itibaren Hellençe’si ve 41-55. satırları arası Türkçesi şu şekildedir:

[- - - - -]

(12 satır kayıp)

226 a

- [.]ο Κοῖν[τ]ου Τ[.]ο[.]
 [. . .]|ρας [.] ἐπὶ ἀκυρώσει „[ν] ἀνείλ[ηφε καὶ Μάρ]-
 κωι Κικέρ[ων]ι συντυχῶν εὐχαρίστησε [τὰ ταχ]-
 40 θέντα ἐπιμελῶς συντηρῶν τὰ ἐπὶ ἐμ[οῖς μὴ δια]-
 λύειν. ὅθεν πῶς ὑμεῖς τήν τινων περὶ [ταῦτα ἀ]-
 ναίδειαν ἀνέσχησθε, τεθαύμακα· δι’ ἃς [αἰτίας]
 πρὸς τε τὸ κοινὸν τῶν Ἑλλήνων γέγραφα, [πρὸς]
 [ὑ]μᾶς, Ἐφεσίους, Τραλλιανούς, Ἀλαβανδεῖς, Μ[υ]-
 45 [λ]ασεῖς, Συμρναίους, Περγαμηνούς, Σαρδιανο[ύς,]

⁴² Magie (1950, Vol. I, 439-40 ve notlar), Labienus ile savaşa atıfta bulunulduğunu ön görmektedir.

⁴³ Haddad 2014, 36.

- Ἀδραμυτηνούς, ἵνα τε ὑμεῖς πρὸς τὰς ἐν τῇ δι[ιοι]-
 [κ]ήσει τῇ ἰδίαι πόλεις διαποστείλησθε ἔν τε τῷ ἐπ[ι]-
 φανεστάτῳ τόπῳ ἐν στυλοπαραστάδι ἐπὶ
 λίθου λευκοῦ ἐνχαράχθῃναι φροντίσητε τ[αῦ]-
 50 τα τὰ γράμματα, ἵνα κοινῶς πάσῃ τῇ ἐπαρχείᾳ[ι τὸ]
 δίκαιον ἐσταμένον ἢ εἰς τὸν αἰεὶ χρόνον, αἷ τε ἄλ-
 λαι πᾶσαι πόλεις καὶ δῆμοι τὸ αὐτὸν παρ' αὐτοῖς
 ποιήσωσιν, εἷς τε τὰ δημόσια ἀποθῶνται νομο[φυλά]-
 κια καὶ χρηματιστήρια. τὴν δὲ αἰτίαν δι' ἣν ἑλλη[νι]-
 55 κοῖς ἔγραψα, μὴ ἐπιζητήσητε· κατὰ νοῦν γὰρ [ἔσ]-
 χον, μὴ τι παρὰ τὴν ἐρμηνείαν ἔλασσον τὰ [γεγραμ]-
 [μ]ένα νοῆσαι δύνῃσθε· τὴν δὲ ἐπιστολὴν [ἔδωκα]
 [Τι]μοκλῆϊ Ἀναξαγόρου καὶ Σωσικράτῃ Πυ[θίωνος]
 [πρ]εσβευταῖς Μαγνήτων τῶν πρὸς τ[ῷ] Μαιάν]-
 60 [δρ]ωι. νν ἔρρωσθε.

vacat

“Bu sebeplerden dolayı ben Hellenlerin koinonuna, sana, Ephesos, Tralleis, Alabanda, Mylasa, Smyrna, Pergamon, Sardeis ve Adramyttion’a herbiriniz [bu mektubun kopyalarını] kendi yargısal mıntıkasındaki kentlere göndermeniz ve bu mektubun en görkemli yerde beyaz taştan dört köşeli bir sütun üzerine kazınmasının çaresine baksınlar diye yazdım ki, eyaletin tamamı için her zaman eşit oranda adalet sağlanmış olabilecektir ve böylelikle bütün diğer kentler ve halklar kendi aralarında aynı şeyi yapabilirler ve [bu mektubun bir kopyasını] Nomophylakia ve Khrematisteria’nın arşivlerine yerleştirebilirler. Niçin Hellence yazdığımı sorma, çünkü benim mektubumun yorumlanmasına karşı hiçbir şeyin muhtemelen kendi kafanda oluşmaması, benim niyetim olmuştur”⁴⁴.

Bir Romalı magistratın bu mektubun geniş bir alanda yayınlanması, duyulması ve gereğinin yapılması için açıkça Asia’daki *conventus* mıntıkalarının merkezlerinden oluşan kentlerin bir grubuna detaylı talimat verdiği, isteklerini iletmek için büyük kentlerdeki bu yerel hükümetlere güvendiği görülmektedir. Yukarıda değindiğimiz Plinius’un MÖ 56-50 yılları arasında Kilikia’ya bağlı olduklarını bildirdiği kentlere ilaveten üç kent, Miletos, Tralleis ve Mylasa da listede gözüktüğünden, bu mektubun doğrudan Asia *conventusu* ile bağlantılı olabileceği yoruma açıktır veya mektubun yazıldığı zamanda buraları merkez olmuştur. Hem Sherk (1969, 275-76) hem de Robert (1949, 227) bu mektup için MÖ 51/50 tarihini verseler de, bu görüşlerinin gözden geçirilmesi gerekmektedir. Özellikle Principatus Dönemi’nde belgelerin geçerliliği yanlış yapmamaya özen gösterme çabasıyla yazıldığından⁴⁵, bu mektubun Octavianus tarafından veya onun talimatıyla yazılmış olması ihtimali söz konusudur. Mektubun 39. satırında bu Romalı magistratın Cicero isimli birisiyle bulunduğu belirtilmektedir. Sherk bunun meşhur M.Tullius Cicero olduğunu iddia etse de, isim Marcus Cicero adıyla geçmektedir; dolayısıyla bu kişinin aslında MÖ 30 yılı civarında Asia prokonsülü olan Cicero’nun oğlu olma ihtimali göz ardı edilmemelidir⁴⁶. Bu durumda

⁴⁴ Hellence’si için bk. Sherk 1969, 272-74, no.52. Küçük değişikliklerle Sherk’ten alınarak yapılan İngilizce tercümesi için bk. Ando *et al.*, 2000, 83.

⁴⁵ Ando *et al.*, 2000, 83.

⁴⁶ Yaşlı Seneca, MÖ 29 yılında Hybreas’ın aynı isimle anılan oğlunun prokonsül M. Tullius Cicero’nun önünde bir

mektubun sahibinin Octavianus'un kendisi olması kesinleşmektedir ve burada 38. satırda kullanılan ve "erteleme" anlamına gelen ἀκούσις (fiil: ἀκούω) kelimesi de MÖ 2 Eylül 31 yılında gerçekleşen Actium Savaşı'ndan sonra borçların genel ertelemesine atıfta bulunabilir⁴⁷. Ayrıca 42. satırda geçen Asia'da belli kişilerin utanmazlığı ve arsızlığına şaşırılmasına atıfta bulunulan θαυμάζω (τεθαύμακα) fiili normalde böylesine metinlerde nadir gözükmektedir ve Octavianus'un Knidoslulara yazdığı mektupta tam bir benzerine rastlanmaktadır; dolayısıyla bu mektup MÖ 30 yılı civarına tarihlendirilebilir⁴⁸. Kanaatimizce bu yazıtta kendilerinden utanıldığı söylenenler, yine yukarıda ilk mektupta belirttiğimiz üzere Labienus'un Mylasa yıkımından sonra düştükleri sıkıntılar sırasında kentlerin imarı için (normal vergiler toplanamadığından) kendilerinden borç alınan ve borçları ödenmediğinde de kamu fonlarına ihtiyati haciz koyduran varlıklı vatandaş tiplerini olabilir. Dolayısıyla bu durum yukarıda aktardığımız ilk mektubun tarihini de Actium Savaşı'ndan sonrasına çekebilir.

Bu epigrafik veriler dikkate alındığında MÖ 39 yılından sonra Mylasa'da başlayan imar faaliyetlerinin ekonomik zorluklardan dolayı MÖ 29 yılına kadar hala devam ettiği görülmektedir. Hatta bu tarihten sonra da sürdürülme ihtimali yüksektir. Bu bağlamda Euthydemus'un torunu Menandros'un da kentten imarı faaliyetlerine destek verdiği onun adına Mylasa halkı tarafından dikilen sütunda şöyle belirtilmektedir: "Halk bu sütunu Euthydemus'un büyük babası, Uliades'in oğlu, ülkesinin hayırseveri Menandros onuruna dikmiştir, bütün ataları da aynı zamanda kente önemli hizmetlerde bulunmuştur"⁴⁹. Son zamanlarda bir kaçak kazı sonucunda 2010 yılında keşfedilen ve büyük yankı uyandıran Hekatomnos Anıt Mezarı'nın girişine inşa (monte) edilmiş bu Menandros Anıt Sütunu'nun MÖ 20 yılından sonraki bir dönemde dikilmiş olması ihtimali kuvvet kazanmaktadır.⁵⁰ Bunun yanında, maddi imkânların biraz daha artmasıyla MÖ I. yüzyılın sonlarına doğru, MÖ 12-2 yılları arasına tarihlendirilen ve Roma ile dostane ilişkileri teyit eden Augustus-Roma Tapınağı Mylasa'da inşa edilmiştir⁵¹.

Labienus'un yaptığı büyük tahribatın Mylasa'da yapılan arkeolojik kazılarda rastlanan yangın katmanları kesitleri ve yıkım örnekleriyle desteklenme ihtimali bulunsun da, modern yerleşimden dolayı kazılar dağınık halde yapılmış olduğundan destekleyici yatay tespitlerde bulunma durumu şimdilik zordur. MÖ IV. yüzyılın ilk yarısında inşa edildiği düşünülen Hekatomnos Anıt Mezarı'nın da normalde Labienus'un yıkımından nasibini almış olması ihtimali yüksektir. Ancak ilgili anıtın inşasının yarım kaldığı tezi kabul edilecek olursa, mezar talan edilmemesi için bilinçli olarak da bu dönemde toprak altına gömülmüş olabilir⁵². Her halükarda günümüzdeki arkeolojik kazılar

olayı çok kötü savunduğunu ve bu dönemde Hybreas'ın *sententia*esinin herkesin dudaklarında olduğunu bildirmektedir (Sen. *Suas.* VII.12-14).

⁴⁷ Dio Khrysostomos (*Orat.* XXXI.66) muhtemelen, Octavianus'un çeşitli eyaletlere ziyaretinde onların borç yükünü kaldırdığına işaret etmektedir.

⁴⁸ Bowersock 1970, 226-7.

⁴⁹ Blümel 1987-1988, *IK* 34 - I Mylasa, no.402 : ὁ δῆμος Μένανδρον Οὐλί|άδου τοῦ Εὐθυδή|μου εὐεργέτην | τῆς πατρίδος καὶ | ἐξ εὐεργετῶν | γεγονότα. Yazıtın Fransızca tercümesi için bk. Delrieux-Ferriès 2004a, 55 dipnot 17.

⁵⁰ Strabon'un belirttiği üzere Euthydemus'un MÖ 40 yılından önce öldüğünü kabul edersek, bu durumda onun torunu Menandros'un MÖ 20 yılından sonraki bir dönemde kentte etkin bir mevkide bulunduğu ve bu sütunu diktirdiğini önerebiliriz. 1994 yılından itibaren Milas ve yakın çevresinde arkeolojik araştırmalar gerçekleştiren F. Rumscheid ise (1995, 77-98; 1996, 123-140; 1998, 393-408), Menandros Anıt Sütunu'nun MS I. yüzyılın başlarında inşa edildiğini öne sürmektedir. MÖ 40 - MS 14 tarih aralığı önerisi için bk. Söğüt *et al.*, 2016, 199.

⁵¹ Söğüt *et al.*, 2016, 195. Tapınak ve gravürleri için bk. Rumscheid 2004, 131-178.

⁵² Uzun Yuva'nın Maussollos'un anıt mezarı olduğunu ikna edici bir şekilde ilk kez savunan Rumscheid

sonucunda modern Milas kentinin hemen her yerinde özellikle Hellenistik Dönem'e ait açılmış mezarlara rastlanmasından kentin Labienus tarafından büyük bir yıkıma uğradıktan sonra üstünün kapatıldığına ve yeni yapıların inşa edilmeye çalışıldığına işaret edebilir. Nitekim yukarıda da belirttiğimiz üzere yıkımdan sonra kentte eski yapıları yeniden ayağa kaldıracak kadar maddi imkânın olmadığı, bu anlamda zorluk çekildiği ve kentin imar sürecinin de on yıldan ve belki de daha fazla sürdüğü anlaşılmaktadır.

Sonuç

Q. Labienus'un MÖ 41 yılında Parthların safına geçmesinin en önemli sebebi Roma'da Caesar ve Pompeius taraftarları arasında başlayan iç savaş sonucunda meydana gelen gelişmelerdir. Daha önceden babası T. Labienus uzun süre Gallia'da Caesar'ın komutası altında savaştıktan sonra onu terk etmiş ve ateşli bir Pompeius taraftarı olmuştur ve hatta MÖ 48 yılında gerçekleşen Pharsalus Savaşı'nda Pompeius'un safında yer almış ve hatta Pompeius'u Caesar'a karşı MÖ 48 yılında Pharsalus'ta savaşıması için tahrik ettiği görülmektedir. Q. Labienus, MÖ 44 yılında Caesar'ın suikaste uğramasından sonra babasının yolunu izleyerek Pompeius destekçisi, suikaste önemli rolleri olan Cassius ve Brutus taraftarlarının safına katılmıştır. Her iki taraf arasında MÖ 42 yılında gerçekleşecek olan Philippi Savaşı başlamadan önce Cassius tarafından daha fazla askeri destek kazanmak için elçilik heyetinin başında Parth sarayına gönderilmiştir. Bu iç savaş ortamında Parth kralı II. Orodes'in de Caesar karşıtlarına destek verdiğini görülmektedir; çünkü muhtemelen Caesar'ın Parthlara karşı uzun süreden beri bir sefer hazırlığı içinde olduğu bilgisini aldığından onun arkasından gelecek olan Romalı liderlerin de bu siyaseti devam ettireceğini tahmin etmekteydi. II. Orodes, Caesar karşıtlarının savaşı kaybetmesine

Fig. 2. Mylasa'dan iki gümüş (*drakhme*) sikke (Ashton 1990, 226)

olmuştur. Rumscheid, 29 Haziran-2 Temmuz 2006 tarihleri arasında İngiltere Oxford'da "Hellenistik Caria" üzerine düzenlenen İlk Uluslararası Konferans'ta Mylasa'daki Uzun Yuva anıtının bir tapınak platformu değil de Halikarnassos'taki Maussoleion'a benzer ancak henüz bitirilmemiş bir yapı olduğunu kesin bir dille belirtmiştir. Ona göre bu anıtın inşası başkentini Mylasa'dan Halikarnassos'a taşımadan önce Maussollos tarafından başlatılmıştır. Onun bu yorumu 2010 yılında anıt mezarda kaçak kazı kurtarma çalışmalarının başlatılmasıyla teyit edilmiştir. Rumscheid'in bildirisi R. van Bremen - J.-M. Carbon'un editörlüğünü yaptığı "Hellenistic Caria" (Bordeaux 2010, 69-102) adlı eser içinde "Mausollos and 'Uzun Yuva' in Mylasa: an unfinished Proto-Mausoleion at the heart of a new urban centre" kitap bölümü olarak yayınlanmıştır. Diğer taraftan Rumscheid yarım kalan mezarın terk edildiğini önerirken, kalıntıların temizlenmesi sonucunda mezarın kullanıldığı ortaya çıkmıştır. Burada kazı yapan ve anıtı inceleyen arkeologlar mezarın Maussollos'un babası MÖ 377 yılı civarında ölen Hekatomnos'a ait olabileceğini önermişlerdir. Yine de mezarın kime ait olduğuna dair tartışmalar hala devam etmektedir. O. Henry (2013, özellikle 87-88 ve 2010), Milas/Beçin'deki Zeus Karios Tapınağı'nı bir mezar yapıtı olarak yeniden yorumlayarak ve Uzun Yuva Hekatomnos Anıt Mezarı'nı örnek göstererek Bodrum'daki Maussoleion'un Karia'da öncülleri olduğuna ve böylelikle Hekatomnidlerin Kariyalılaştırmayı başlatmak yerine yeniden dirilttiğine işaret etmektedir. Anıt mezarla ilgili olarak ayrıca bk. McGowan 2013, 161; Nafissi 2015, 71 dipnot 13.

rağmen, akıllı bir siyaset izleyerek Roma iç savaşının devam etmesini sağlamak ve Philippi Savaşı sonrası kendisine karşı sefer hazırlıklarını başlatan Antonius'a darbe indirmek için kucağına kadar gelen Labienus'tan faydalanma yoluna gitmiş ve ona her türlü desteği sağlama garantisi vermiştir. Babası gibi hırslı bir komutan olan Labienus, belkide Doğu'nun Roma İmparatoru olma sevdasıyla Roma'ya karşı Syria ve Küçük Asia kentlerinde saldırıya geçme önerisini kabul etmiştir. Bu saldırı ve talan harekâtıyla Antonius'un Parth seferi için Roma hâkimiyeti altındaki kentlerden daha fazla maddi destek almasının önüne geçmiştir. Ayrıca Labienus, Roma iç savaşının etkilerinin devam ettiği bir ortamda kentlerdeki Roma garnizonlarının taraf değiştirmesinde de etkili bir rol oynamıştır. Talan ettiği kentlerden sağladığı zenginlikle kendisini İmparator ilan eden altından ve gümüşten sikkeler bastırmıştır. Antonius'un MÖ 36 yılında gerçekleştireceği Parth Seferi'nde başarısız olmasının sebeplerinden birisi de, Labienus'un talanlarından dolayı Küçük Asia ve Syria kentlerinden yeterince maddi destek alamaması olmuştur.

Labienus'un bu talan harekâtları sırasında MÖ 40 yılında en çok tahribata uğrattığı kentlerden birisi de MÖ II. yüzyılın ilk yarısından itibaren Roma ile iyi ilişkileri devam ettiren Mylasa olmuştur. Labienus, özellikle Mylasa'da Roma'yı temsil eden, Antonius'a Parth seferi hazırlıkları için maddi destek verdiği bilinen ve karşılıklı güç dengesine göre taraf değiştirdiği görülen en üst yönetici Hybreas'ın evini yerle bir etmiş ve onun Rhodos'a kaçmasına sebep olmuştur. Hybreas, Ventidius'un MÖ 39 yılında Labienus'u yenilgiye uğratıp öldürtmesinden sonra Mylasa'ya geri dönmüş ve kentin yeniden imar edilmesinde uzun süre etkin bir rol oynamıştır. Mylasa kentinin bu dönemdeki imar faaliyetleriyle ilgili günümüze kadar ulaşabilen yazıtlar şimdiye kadar Labienus'un MÖ yıkımından hemen sonrasına tarihlendirilmektedir. Ancak biz bu yazıtların, Mylasa kentindeki ekonomik zorluklar, bu zorlukları fırsata çevirmek isteyenler ve ayrıca Octavianus ve Antonius arasında Roma iç savaşı devam ettiğinden Roma'nın gerekli maddi desteği verememesi gibi sebeplerden dolayı, MÖ 41 yılındaki Actium Deniz Savaşı sonrasına tarihlendirilebileceğini önermekteyiz. Bu tarihten sonra Mylasa'daki imar faaliyetleri ivme kazanmaya başlamıştır. Bunun sonucunda kentte MÖ 20'li yıllarda Menandros Anıt Sütunu ve I. yüzyılın sonlarına doğru da Augustus-Roma Tapınağı inşa edilmiştir.

LEVHALAR

PLATE 4

Obverse dies

A

B

C

D

E

F

G

H

Reverse dies silver

I

2

3

4

5

6

7

8

9

10

11

12

13

14

15

16

17

18

19

20

PLATE 5

Reverse dies gold

21

22

23

Forgeries

Fa

Fb

Tardani die (positive)

Fc 1

Fc 2

A/ Fd

Fi

Fii

Tardani die (positive)

Fiii 1

Fiii 2

A/ Fiv

BİBLİYOGRAFYA

Antik Kaynaklar

- App. *Bel.Civ.* (= Appianus, *Bellum Civile*) *The Civil Wars*. Trans. H. White. London 1899.
- Caes. *Bel.Civ.* (= Caesar, *De bello Civili*) *The Civil Wars*. Trans. A.G. Peskett. Cambridge, Mass.-London 1957 (The Loeb Classical Library).
- Cass. Dio (= Cassius Dio, *Rhomaika*) *Roman History*. Trans. E. Carry, Vols. I-IX. Cambridge, Mass.-London 1914-1927 (The Loeb Classical Library).
- Cic. Att. (= Cicero, Epistulae ad Atticum) *Letters to Atticus*. Ed. & Trans. D. R. S. Bailey, Vols. I-IV. Cambridge, Mass.-London 1999 (The Loeb Classical Library).
- Cic. Fam. (= Cicero, Epistulae ad Familiares) *Letters to Friends*. Ed. & Trans. D. R. S. Bailey, Vols. I-III. Cambridge, Mass.-London 2001 (The Loeb Classical Library).
- Dio Khrys. *Orat.* (= Dio Khrysostomos, *Orationes*) Dio Chrysostomos, Discourses, Vol. III. Trans. J. W. Cohoon and H. L. Crosby. Cambridge, Mass.-London 2006 (6). Loeb Classical Library.
- Fest. *Brev.* (= Rufius Festus, *Breviarium*) *The Breviarium of Festus*. A Critical Edition with Historical Commentary by Cf. J. W. Eadie, London 1967.
- Flor. epit. (= Annii Florus, L. Annaei Flori Epitoma De Tito Livio Bellorum Omnium Annorum DCC Libri II). Lucius Annaeus Florus. The Two Books of the Epitome, Extracted from Titus Livius, of All the Wars of Seven Hundred Years. Trans. E. S. Foster. London-New York 1929 (The Loeb Classical Library).
- Fron. *Epis.* (= M. Cornelius Fronto, *Epistulae*: Mektuplar) *Marcus Cornelius Fronto: Correspondence I, II*. Trans. C.R. Haines, Harvard University Press 1920 (The Loeb Classical Library).
- Frontin. *strat.* (= Sextus Iulius Frontinus, *Strategematon*) *The Strategems and the Aqueducts of Rome*. Trans. C. E. Bennett. Ed. M. B. McElwain. London/New York 1980. (The Loeb Classical Library).
- Ioseph. *Ant. Iud.* (= Flavius Iosephus Historicus, *Antiquitates Iudaicae*) *The Jewish Antiquities*. Trans. H. St. J. Thackeray, Vols. IV-IX. London-New York 1930-1939 (The Loeb Classical Library).
- Ioseph. *Bell. Iud.* (= Flavius Iosephus Historicus, *Bellum Iudaicum*) Kullanılan Metin ve Çeviri: *The Jewish War*. Trans. H. St. J. Thackeray, vols. II-III. London/New York 1927-1928 (The Loeb Classical Library).
- Iust. (= Marcus Iulianus Iustinus, M. Iuliani Iustini Epitoma Historiarum Philippicarum Pompei Trogi) *Epitome of the Philippic History of Pompeius Trogus*. Trans. J. C. Yardley. With introduction and explanatory notes by R. Develin. Atlanta, GA 1994.
- Liv. (Livius, *Ab Urbe Condita*) perioch. (= Ab urbe condita Librorum periochae) *Livy, From the founding of the city*. Trans. A. C. Schlesinger, vols. I-XIV. London/New York 1967 (The Loeb Classical Library).
- Lucan. *Bel.Civ.* (= M. Annaeus Lucanus, *Bellum Civile*) M. Annaei Lucani Belli Civilis Libri Decem. Ed. A. E. Housman, Oxford 1926.
- Plin. *nat.* (= G. Plinius Secundus, *Naturalis Historia*) Pliny the Elder. The Natural History. Trans. J. Bostock, London 1855.
- Plut. (= Plutarkhos, *Ant.* = Antonius, *Caes.* = Caesar, *Cras.* = Crassus, *Luc.* = Lucullus, *Pomp.* = Pompeius) *Plutarch. Plutarch's Lives*. Trans. B. Perrin, Vols. I-II: 1914, Vol. VII: 1919. Cambridge, Mass.- London (The Loeb Classical Library).

- Poly. (= Polybios, *Historiai*) *The Histories*. Trans. W.R. Paton, Vols. I-VI. Cambridge, Mass.- London 1922 vd. (The Loeb Classical Library).
- Quint. *Inst.* (= Marcus Fabius Quintilianus, *Institutio Oratoria*) *M. Fabii Quintiliani Institutionis Oratoriae Libri Duodecim*. Ed. M. Winterbottom, Vols. I-II. Oxford University Press 1970.
- Sen. (= Seneca. Cont. = *Controversiae*. Suas. = *Suasoriae*) Seneca the Elder. *Declamations, Vol. I: Controversiae, Books 1-6, Vol. II: Controversiae, Books 7-10; Suasoriae. Fragments*. Trans. Michael Winterbottom. Harvard University Press 1974 (The Loeb Classical Library).
- Strab. (= Strabon, *Geographika*) *The Geography of Strabo*. Ed. H. L. Jones, Vols. I-VIII. Cambridge, Mass.- London 1924.
- Suet. *Aug.* (= Suetonius, *Augustus*) *The Lives of the Caesars*. Ed. and Trans. J.C. Rolfe, Vols. I-II. Cambridge, Mass.- London 1951 (The Loeb Classical Library).
- Tac. *ann.* (= Tacitus, *Annales*) *The Annals*. Trans. J. Jackson. Cambridge, Mass.- London 1969 (The Loeb Classical Library).
- Ovid. *Fast.* (= Ovidius, *Fasti*) *Fasti*. Trans. J. G. Frazer, vol.V. Revised by G.P. Goold. Cambridge, Mass.-London 2003 (8) (The Loeb Classical Library).
- Vell. (= Velleius Paterculus, *Historia Romana*) *Velleius Paterculus. Roman History*. Trans. F. Shipley. Cambridge, Mass.- London 1924 (The Loeb Classical Library).
- Zon. epit.hist. (= Ioannes Zonaras, *Epitome Historiarum*) *The History of Zonaras: From Alexander Severus to the Death of Theodosius the Great*. Trans. E. Lane, London 2009.

Modern Literatur

- Abbott 1917 F. F. Abbott, "Titus Labienus". *Classical Journal* 13/1 (1917), 4-13.
- Ando 2000 C. Ando et al., *Imperial Ideology and Provincial Loyalty in the Roman Empire*. London 2000.
- Ashton 1990 R. H. J. Ashton, "A New Silver Issue from Mylasa". *Numismatic Chronicle* (1966-) 150 (1990) 224-225.
- Bellinger 1952 A. R. Bellinger, "Notes on Some Coins from Antioch in Syria". *Museum Notes (American Numismatic Society)* 5 (1952), 53-63.
- Blümel 1987/1988 W. Blümel, ed., *Die Inschriften von Mylasa, Inschriften griechischer Städte aus Kleinasien*, 2 vols.; IK 34-35, I Mylasa. Bonn: Habelt, 1987-1988.
- Boeck 1828-1877 A. Boeckh et al., eds., *Corpus Inscriptionum Graecarum (CIG)*, 4 vols. Berlin 1828-1877.
- Brennan 2000 T. C. Brennan, *The Praetorship in the Roman Republic: 122 to 49 BC*, Vol.II. Oxford 2000.
- Chaniotis 2004 A. Chaniotis, "New Inscriptions from Aphrodisias (1995-2001)". *American Journal of Archaeology* 108/3 (2004) 377-416.
- Cotton 1979 H. M. Cotton, "Ad Familiares XIII, 26 and 28: Evidence for Revocatio or Reiectio Romae/Romam?". *Journal of Roman Studies* 69 (1979) 39-50.
- Curran 2007 J. Curran, "The Ambitions of Quintus Labienus 'Parthicus'". *Antichthon* 41 (2007) 33-53.
- Delrieux-Ferriès 2004a F. Delrieux - M.C. Ferriès, "Euthydème, Hybréas et Mylasa : une cité grecque de Carie dans les conflits romains de la fin du 1er siècle a.C. (première partie)". *Revue des Études Anciennes* 106/1 (2004a) 49-71.
- Delrieux-Ferriès 2004b F. Delrieux - M.C. Ferriès, "Euthydème, Hybréas et Mylasa: une cité grecque de Carie dans les conflits romains de la fin du 1er siècle a.C. (deuxième partie)". *Revue des Études Anciennes* 106/2 (2004b) 499-515.

- Diehl-Cousin 1888 C. Diehl - G. Cousin, "Inscriptions de Mylasa". *Bulletin de Correspondance Hellénique* 12 (1888) 8-37.
- Dmitriev 2005 S. Dmitriev, *City Government in Hellenistic and Roman Asia Minor*. Oxford 2005.
- Erskine 1994 A. Erskine, "The Romans as Common Benefactors". *Historia: Zeitschrift für Alte Geschichte* 43/1 (1994) 70-87.
- Ferray 1997 J-L. Ferrary, "The Hellenistic World and Roman Political Patronage", Eds. P. Cartlidge - P. Garnsey - E. Gruen, *Hellenistic Constructs: Essays in Culture, History and Historiography*. Berkeley-Los Angeles-London (1997) 105-119.
- Haddad 2014 C. S. Haddad, *Formulaic Expressions in official Roman Republican epistolography inscribed in Greek (Masters of Research)*. Sydney 2014.
- Hekster-Kaizer 2004 O. Hekster – T. Kaizer, "Mark Antony and the Raid on Palmyra: Reflections on Appian, 'Bella Civilia' V, 9". *Latomus* 63/1 (2004) 70-80.
- Henry 2010 O. Henry, "Hekatomnos, Persian satrap or Greek dynast? A study on funerary architecture", Eds. R. van Bremen - J.-M. Carbon, *Hellenistic Caria*. Bordeaux (2010) 103-122.
- Henry 2013 O. Henry, "A Tribute to Ionian Renaissance", Ed. O. Henry, *4th Century Karia. Defining a Karian identity under the Hekatomnids*. İstanbul: Institut Français d'Études Anatoliennes-Georges Dumézil (2013) 81-90. (*Varia Anatolica*, 28).
- Hersh 1980 C. Hersh, "The Coinage of Quintus Labienus Parthicus". *Schweizerische numismatische Rundschau = Revue suisse de numismatique = Rivista svizzera di numismatica* 59 (1980), 41-51.
- Höbl 2001 G. Höbl, *A History of the Ptolemaic Empire*. Trans. T. Saavedra. London-New York 2001.
- Huzar 1978 E. G. Huzar, *Mark Antony: A Biography*. Minneapolis: University of Minnesota Press 1978.
- Johnson 2003 A.C. Johnson et al., *Ancient Roman Statutes: A Translation with Introduction, Commentary, Glossary, and Index*. New Jersey 2003.
- Lawrence 1995 S. C. Lawrence, *Studies in the Athenian Territorial Possessions During the Hellenistic and Roman Periods* (PhD Thesis). University of North Carolina 1995.
- Lerouge-Cohen 2010 C. Lerouge-Cohen, "Entre légende monétaire et légende noire: de nouveau sur Q. Labienus Parthicus Imp(erator)". *Historia: Zeitschrift für Alte Geschichte* 59/2 (2010) 176-188.
- Lilly 1929 J. N. Lilly, "The Story of Labienus in His Relations to Caesar". *High School Journal* 12/2, 1929, 58-61.
- Lindsay 1997 H. Lindsay, "Strabo on Apellicon's Library". *Rheinisches Museum für Philologie* 140.3/4 (1997) 290-298.
- Lintott 1993 A. Lintott, *Imperium Romanum: Politics and Administration*. Routledge 1993.
- Magie 2015 D. Magie, rev.ed., *Roman Rule in Asia Minor: To the End of the Third Century After Christ*, Vol. I. Princeton University Press 2015.
- McDermott 1982/1983. W.C. McDermott, "Caesar's Projected Dacian-Parthian Expedition". *Ancient Society* 13/14 (1982/1983) 223-231.
- Mcgowan 2013 E. McGowan, *Maussollos'mnema*. Olivier Henry. 2èmes Rencontres d'archéologie de l'IFEA: Le Mort dans la ville Pratiques, contextes et impacts des inhumations intra-muros en Anatolie, du début de l'Age du Bronze à l'époque romaine., Nov 2011, İstanbul, Turkey. IFEA - Ege yayınları (2013) 157-174, *Rencontres d'Archéologie de l'IFEA*.

- Meadows 2002 A. R. Meadows, "Stratonikeia in Caria: the Hellenistic City and its Coinage". *Numismatic Chronicle* (1966-) 162 (2002), 79-134.
- Millar 1973 F. Millar, "Triumvirate and Principate". *Journal of Roman Studies* 63 (1973) 50-67.
- Moretti 1967-1975 L. Moretti, *Iscrizioni storiche ellenistiche*, 3 vols. Florence 1967-1975.
- Nafissi 2015 M. Nafissi, "Le Iscrizioni Del Monumento Per Gli Ecatomnidi: Edizione e Commento Storico". *Studi Classici e Orientali* 62/2, Epigrafi Di Iasos Nuovi Supplementi, II (2015) 63-99.
- Osgood 2006 J. Osgood, "Eloquence under the Triumvirs". *American Journal of Philology* 127.4 (2006) 525-551.
- Pothecary 1997 S. Pothecary, "The Expression 'Our Times' in Strabo's Geography". *Classical Philology* 92/3 (1997) 235-246.
- Reynolds 1982 J. Reynolds, *Aphrodisias and Rome*. London 1982.
- Robert 1949 L. Robert, *Hellenica: recueil d'épigraphie, de numismatique et d'antiquités grecques*, Vol. VII. Paris: Librairie d'Amérique et d'Orient, Adrien-Maisonneuve 1949.
- Rumscheid 1995/1996/1998 F. Rumscheid, "Milas"; "Milas 1995"; "Milas 1996", *Araştırma Sonuçları Toplantısı XIII*, I. Cilt, Ankara 1995, 77-98; *XIV*, I. Cilt, Ankara 1996, 123-140; *XV*, II. Cilt, Ankara 1998, 393-408.
- Rumscheid 2004 F. Rumscheid, "Der Tempel des Augustus und der Roma in Mylasa. Eine creative Mischung östlicher und westlicher Architektur". *Jahrbuch des Deutschen Archäologischen Instituts* 119 (2004) 131-178.
- Sherk 1969 R. Sherk, *Roman Documents from the Greek East*. Baltimore 1969.
- Snowdon 2010 M. Snowdon, *Greek Freedom and Roman Hegemony: The Transaction of Roman Rule in the Greek East (201 BCE- 14 CE)* (PhD Thesis). McMaster University 2010.
- Söğüt 2016 B. Söğüt et al., "Ikonium'dan Akanthuslu Paye Kaidesi". *Cedrus* 4 (2016) 187-2008.
- Syme 1937 R. Syme, "Who was Decidius Saxa ?". *Journal of Roman Studies* 27/1 (1937) 127-137.
- Syme 1938 R. Syme, "The Allegiance of Labienus". *Journal of Roman Studies* 28/2 (1938) 113-125.
- Sullivan 1990 R.D. Sullivan, *Near Eastern Royalty and Rome, 100-30 BC*. Toronto 1990.
- Tyrrell 1972 W.B. Tyrrell, "Labienus' Departure from Caesar in January 49 B.C.". *Historia* 21 (1972), 424-440.